

Debberts og hustrus legat i Føvling sogn

Af Vald. Andersen.

I Føvling sogn har man flere legater, oprettet til forskellige tider og med hjælp til sognets trængende som formål. Det ældste er det såkaldte Debberts legat, der blev stiftet i 1810. Legatkapitalen er i dag på 200 kr.

Johan Daniel Wandeler Jochumsen Debbert var født i Odense i 1740 og blev præst i Føvling-Holsted 1786. Hans hustru var Inger Cathrine Graae. Det gælder for denne Føvling-præst som for de fleste af samtidens landsbypræster, at der i almindelighed ikke findes nogen overlevering om præstegerningen som sådan – med mindre der var tale om særlig belastende forhold – men oftere om præstens mere verdslige, dvs. økonomiske forhold. J. D. Debbert synes i sin embedstid i Føvling at have været særdeles påpasselig i pengesager med et årvågent blik for egen fordel. Det viste sig allerede i 1787, da der skulle fastsættes enkepension til formanden, sal. Hans Bachmann Fogs enke, Dorthe Vissing. Enkepensionen skulle ydes af eftermanden i embedet, altså Debbert, og fastsættelsen var en forretning, som foretoges af provsten, J. Haahr i Vejen, med et par præster som assessorer samt præsten Hans Kalhauge fra Ribe, der var Dorthe Vissings lavværge. Selv om der ved en sådan lejlighed kunne være et og andet at drøfte, var det dog en nogenlunde fast regel, at en enkepension skulle udgøre en ottendedel af embedets indtægt. Da en landsbypræsts indkomst kom fra flere kilder, kunne det være vanskeligt at angive den nøjagtigt. I dette tilfælde havde kancelliet anslået kaldets

visse indtægt til 438 rdl. årlig. Debbert erklærede sig »villig og skyldig at svare samme pension, som hans formænd i kaldet havde betalt«. Han gjorde gældende, at provst Jørgen Fogh, der i 1738 blev kaldet til embedet, havde svaret formanden, Bendix Didriksens enke i alt 33 rdl. årlig, og han mente, at denne sum stadig kunne være passende. Hertil svarede Kalhauge, »at han ikke kunne bekymre sig om, hvad enkepensionen havde været for 49 år siden«. Han måtte forlange en ottendedel af 438 rdl. Debbert hævdede, at der tidligere var blevet sået nogle og tredive tdr. rug ved Bækbølling præstegård – embedets residens – og selv havde han af enken købt 17 tdr. rug at så, altså en tilbagegang. Endvidere var enken formuende og havde foruden pensionen ca. 80 rdl. årlig i indtægt. Kalhauge hævdede, at hun havde medbragt 200 à 300 rdl. til præstegården, der indsattes i enkekassen. Dette var det eneste, hun fik med fra embedet samt hendes gangklæder, »som ikke var af stor importance«. Debbert ville betale 38 rdl. 2 mk., mens Kalhauge stod fast på kravet om 54 rdl. 4 mk. Forretningen endte derfor, uden at der var opnået enighed.

Efter nytår 1788 holdtes en ny provsteret i Vejen præstegård. Skønt Debbert fremlagde en vidtløftig dokumentation for at bevise rigtigheden af sine påstande, dømtes han til at betale 48 rdl. årlig i pension til Dorthe Vissing.

Den 16. maj 1793 afholdtes efter Debberts begæring en offentlig auktion i Bækbølling præstegård over en del rug, gryn, boghvede osv., som indbragte 367 rdl. Auktionen holdtes af provst Haahr, der efter gældende forordning skulle indkassere 15 rdl. i salær, som dels tilfaldt provsten selv, dels et par af herredets præster, som havde medvirket. 22. januar 1795 skrev Haahr et rykkerbrev til Debbert angående salæret, hvori han

minder om en tidligere fremsendt regning. Haahr ville gerne afregne med sine herredsbrødre, »at de ikke skulle gøre sig ufordelagtige tanker om mig, at jeg indeholder deres penge«. Og brevet slutter: »jeg holder mig forvisset om, at du ikke tager fortrydelig op, at jeg har givet mig den frihed at erindre derom. For dig og dydædle kjæreste (hustru) hilses ærbødigst fra min og mig, som under al velsignelses ønske forbliver din sande ven og broder. Haahr«.

27. februar 1794 skulle der fastsættes en pension for Elisabeth Buch, præstekone af Malt-Folding. Provsteretten skulle holdes i Foldingbro kro, og provst Haahr havde denne gang indkaldt pastor Koefoed, Brørup-Lindknud og Debbert som assessorer. Men Debbert mødte ikke, og de andre, deriblandt fruens lavværg, provst Kastbjerg, Lejrskov, måtte rejse hjem med uforrettet sag. 1. april indkaldte Haahr til et nyt møde den 14. april kl. 10 formiddag. Skrivelsen til Debbert havde følgende ordlyd: »Jeg vil formode, at Deres velærværdighed, som loven pålægger forbemeldte forretning til lige med mig, indfinder sig bestemte tid og sted, siden det hverken er anden vedkommendes eller min lejlighed at gøre flere forgæves rejser denne sag betræffende, og i fald nogen af dem skulle imod formodning blive ude, må det pardonneres, at jeg på højere steder besværer mig derover«.

Denne gang lykkedes det at samle provsteretten. Der var nu ikke tale om en enkepension, men pension, idet pastor Vissing i Malt-Folding ikke var død i embedet, men havde resigneret mod at få 100 rdl. årligt af eftermanden. Denne, pastor Lyhne, mente ikke, at præstens hustru under disse omstændigheder kunne tilkomme pension. Af samme mening var Debbert og Koefoed, mens Haahr støttede lavværgen Kastbjergs krav om 30 rdl. årlig i pension. Man måtte overlade spørgsmålet

til biskop Middelboes erklæring, der gik ud på, at hustruen til en på grund af skrøbelighed resignerende præst havde krav på pension, nemlig en ottendedel af kaldets indtægter. Disse var i Malt-Folding 259 rdl.

Efter at Christiansborg slot i 1794 var brændt, blev der foretaget en landsindsamling af penge til genopbygningen. Det tilfaldt som sædvanligt landets præster at klare denne opgave. Provst Haahr skulle samle bidragene fra Malt herred, men Debbert og Lyhne i Malt-Folding tilbageholdt temmelig længe deres indsamlede penge, og Haahr måtte minde dem herom. Debbert svarede 5. december 1794: »Efter nogle mænds givne løfte må jeg forvente endnu inden nytår, at de til mig afleverer deres belovede gave, og skulle disse løfter ikke til ommeldte tid opfyldes, skal såvel bøger som penge, der da er indkommen, blive til hr. biskoppen af mig afleveret«. Og altså ikke afleveret til provst Haahr, der den 15. december skriver til biskop Middelboe herom.

»Sidstafvigte mandag modtog jeg hr. broders meget ærede skrivelse af 14. januar (1797), hvorved du behager at tilmelde mig det af dine tjenestefolk, Niels Chr. Jessen og Anna Marie Povlsdatter Rye forøvede lejermål. Efter min formening vil de faldende bøder tilkomme fattige præsteenker. Men da det ifølge reskriptet af 2. oktober 1750 tilkommer hans højærværdighed biskoppen at uddele disse bøder og hans højvelbårenhed hr. amtmanden at besørge de skyldige vedbørlig tiltalt og afstraffet, så vil det blive nødvendigt, at hr. broder anmelder omberørte lejermål såvel for hr. amtmanden som for hr. biskoppen«. Det kan vel ikke udelukkes, at provst Haahr med denne skrivelse til Debbert har haft et og andet fra tidligere affærer i tankerne. Det var efter tidens opfattelse beskæmmende, når et par mennesker blev fundet skyldig i lejermål, og når det var sket i Føvling-præstens hus, faldt noget af skammen

på husbonden. Debbert har derfor næppe kunnet gå til sin skrivepult for at berette sagen for sin stiftsøvrighed uden at tænke på provst Haahr, der sandsynligvis kunne have formidlet lejermålsbøderne indkrævet og de skyldige dømt til at stå åbenbart skrifte i kirken.

Efter nytår 1798 udsendte biskoppen som sædvanlig et cirkulære, hvorefter præsterne skulle give oplysninger til brug ved fastsættelsen af kapitelstaksten for sidste år. På cirkulæret findes et NB, skrevet af Debbert: »Dette ankom den 4. marts om aftenen. Det er og bliver uden nogen tvivl. At sr. P. Kock (degn i Maltbæk) betragter Føvling og Holsted, Brørup og Lindknud som stifbørn, rettere måske som den kananæiske kvinde sammenlignet med det jødiske folk. *Skal denne hån længe tales?* Er i øvrigt bekendtgjort for Føvling og Holsted menigheder den 7. ds., for hvilke samme var vigtig. Afgik den 8. marts fra J. D. Debbert«.

I 1797 omtales, at Debbert havde været syg, hvorfor provst Haahr ønskede ham »en hastig og god forbedring«. Den 19. marts 1799 meddelte degnen Thøgersen i Bobøl Haahr, at Debbert samme dag var død.

Efter begæring af provst Kastbjerg som lavværge for madam Debbert blev der den 30. november 1800 afholdt auktion »over hendes salig mands bogsamling og nogle andre ting«. Der var ingen børn i ægteskabet, og Debbert og hustru havde oprettet testamente, hvorefter den længstlevende skulle beholde fællesboet. Det kunne tyde på, at hjemmet i Bækbølling præstegård har været ret velhavende, og madam Debbert fik i enkepension 48 rdl. årlig.

I 1810 oprettede hun testamente. Efter en indledning i sædvanlig stil med oplysningen, at hun og hendes afdøde mand ikke havde børn eller livsarvinger, hedder det, at hun »med velberåd hu og modent overlæg har bestemt, hvorledes der skal forholdes med, hvad jeg

efterlader mig, når det behager Gud ved døden at bortkalde mig.

1. Til Niels Christian Jessen i Astofte i Føvling sogn hans tvende børn, Johan Daniel og Inger Cathrina, som er opkaldte efter min salig mand og mig, bortskænker jeg som følger:

a) Til Johan Daniel 500, siger fem hundrede, rigsdaler og desuden det ege-chatol, som står i min dagligstue.

b) Til Inger Cathrina 100, siger hundrede, rigsdaler og den ege-dragkiste, som ligeledes står i dagligstuen.

Chatollet og dragkisten skal købes på den auktion, som efter min død holdes over mine efterladenskaber, og hvad de koster skal forlods af mit efterladte bo betales, så fornævnte børn kan erholde disse tvende ting uden afdrag i de penge, som ved nærværende testamente er dem tillagt.

Skulle nogen af disse børn dø, inden de når den alder, at de selv kan disponere over det, som ved nærværende testamente er dem tillagt, da skal det, som her ved er dem skænket, tilfalde den længstlevende af dem.

2. Til pastor Hans Krarup, sognepræst for Føvling og Holsted, skal af hvad jeg efterlader mig udbetales 100, siger et hundrede, rigsdaler.

3. Til den tjenestepige, som er i min tjeneste, når det behager Gud at bortkalde mig, skal ligeledes udbetales 50, siger halvtreds, rigsdaler.

4. Alt øvrigt hvad jeg efterlader mig skal tilhøre Føvling sogns fattigvæsen, og den sum, som således ved salget af mine efterladenskaber tilvejebringes, efter at foranførte poster er fyldestgjort, skal under navn af *Debberts og hustrus Legat* udsættes på sikker rente, og renten årlig uddeles til de mest trængende i Føvling sogn efter sognekommisionens bedste skøn, og skal derfor anvendelsen af de årlige renter indføres i en der-

til indrettet særskilt bog, som af øvrigheden autoriseres, og som under øvrighedens opsyn beror hos sognepræsten, som desuden skal være pligtig til på hvert års nytårsdag at bekendtgøre for menigheden renternes anvendelse«.

Testamentet er dateret 25. juli 1810 og medunderskrevet af degnen Peder Thøgersen, Bobøl, og Peder Nielsen, Holleskov. Madam Debbert synes på den tid at have boet i Astofte. Hun levede ikke året ud, men døde 16. november 1810. Der holdtes auktion over hendes bo den 4., 5. og 6. februar 1811. Pastor Krarup efterlyste arvinger gennem aviserne, men ingen meldte sig. Endelig kunne der afholdes skifte, som sluttede 30. december 1813. Til legatet blev der tilbage 777 rdl. 4 mk. 3 sk., som pastor Krarup fik udbetalt af herredsfoged Hermansen den 2. februar 1813. Det var naturligvis meningen, at legatets midler skulle udlånes og forrentes, og Krarup havde allerede truffet aftale med gdr. Niels Nielsen i Aatte. Imidlertid indtraf penge-reformen af 5. januar 1813 (statsbankerotten), og det kunne se ud, som om denne naturligvis noget foruroligende begivenhed har gjort Niels Nielsen betænkelig. I maj 1813 skrev Krarup til ham om lånet, og Niels Nielsen svarede: »Hvad Deres begærede svar herpå angår, da har det bestandig været min hensigt at hæve disse mig lovede penge og tilstår også deraf at svare renter fra årets begyndelse, da jeg ikke svarer renter noget andet sted. Men formedelst at pengene ikke er mig leveret til rette tid efter løfte, ikke heller gjort rigtighed med dem, som jeg havde ventet, derfor så snart der bliver rigtighed, og jeg får min obligation, vil jeg efter løfte give den sikkerhed for disse penge. Det er Dem bekendt, at samme ikke kan ske før«. Denne besvarelse fra Niels Nielsen synes at være lidt »ulden«, og allerede dagen efter modtagelsen skrev pastor Kra-

rup et brev til amtsprovst Koefoed i Ribe, hvori han gør rede for sagen, hvorledes han har lovet Niels Nielsen pengene imod at stille lovbefalet sikkerhed. »Da skiftet var til ende, havde Niels Nielsen endnu ikke besørget befalet taksation over sin gård til sikkerhed for kapitalen. Den kunne altså ikke betros ham mod obligation, før dette var iværksat«. Sagen var, at Niels Nielsen havde en anden gæld, som var opsagt til december termin 1812, og så længe hans gård var behæftet med denne gæld, kunne han ikke låne legatmidlerne, som ved forordningen af 5. januar 1813 var nedskrevet til 129 rigsbankdaler. Da Niels Nielsen nu havde trukket sig tilbage, måtte pastor Krarup, der lå inde med pengene, forsøge anden mulighed. Han skriver til amtsprovst Koefoed: »Ærbødigst udbedes Deres højærværdigheds gunstige bestemmelse om titermeldte kapital nu må som hidtil være en depositi hos undertegnede indtil næste termin, samt om den må udleveres til Niels Nielsen, så snart han ved at afgøre sagen med sin kreditor bliver i stand til at modtage den, eller der bør sørges for kapitalens udsættelse andetsteds. I sidste fald bedes ærbødigst, at Deres højærværdighed gunstigt ville besørge kapitalens udsættelse, da sognekommisjonen ikke ved at skaffe den anbragt«.

Amtsprovst Koefoed, der havde været præst i Brørup-Lindknud og i øvrigt synes at have haft en praktisk indstilling til livets problemer, har sikkert haft let ved at sætte sig ind i den opståede situation omkring legatet i Føvling. 7. maj 1813 skriver han til stiftsøvrigheden, dvs. amtmand og biskop, at pastor Krarup ønskede legatkapitalen inddraget under stiftets offentlige midler til førstkommende juni termin. Biskop Hjorts svar gik ud på, »at vi til dels ikke ser udveje til at udsætte bemeldte kapital og desuden anser det for mindre passende, at de midler, som henhører til fattigvæsenet på

landet, blandes med de kapitaler, som står under stiftsdirektionen – hvorimod de første retteligt ifølge forordningen for fattigvæsenet på landet af 5. juli 1803 kan indlemmes i amtsfattigkassen, for derfra under amtsdirektionens styrelse at gøres frugtbringende«. Amtsforvalter Nielsen var af nogenlunde samme opfattelse. Hvis legatkapitalen kan tilfalde amtets fattigkasse, kan den når som helst modtages, »men skal kapitalen tilhøre Føvling sogns fattigvæsen, og renterne deraf tilfalde samme, finder jeg det så meget mere betænkeligt under nuværende omstændigheder at bebyrde amtets fattigkasse med denne kapital, da jeg ikke ser udveje til at gøre den frugtbringende. Og skal renterne som meldt tilfalde Føvling sogns fattigvæsen, vil det nok også være pligt for dette sogns fattigforstandere at besørge kapitalen udsat, uden at amtets fattigkasse derved bør udsættes for tab«.

Efter denne afvisning fra stiftsøvrigheden var der kun tilbage for pastor Krarup at finde en låntager, men dette synes, som det jo fremgår af foranstående, at være vanskeligt i statsbankerottens år.

Imidlertid må det være lykkedes omsider, legatet levede videre, og i 1971 udgjorde den udbetalte sum 8 kr., en svag afglans af den velstand, der må have været i Bækbøllings præstegård under Johan Daniel Debbert og Inger Cathrine Graae.

Kilder: Malt herreds provstearkiv. Indkomne breve 1798–1813. Justitsprotokol 1787–1805. Kopibog 1795–1811. Do. for erklæringer 1801–1812. Ribe nordre amtsprovsti. Indkomne breve 1812–1828. Justitsprotokol 1813–1828. Kopibøger 1812–1828.